FEDERALE OVERHEIDSDIENST
Werkgelegenheid, Arbeid
en Sociaal Overleg

Campagne kwartsstof bij steenbewerkers

Resultaten

Inhoud

1. Afkortingen 3
2. Context 3
3. Scope en methodologie 4
4. Uitgevoerde inspectiebezoeken 5
5. Inspectieproducten 6
5.1. Algemeen 6
5.2 Eerder bezochte werkgevers 7
6. Vaststellingen 7
6.1 Vaststellingen op basis van checklist: 7
6.2 Vaststellingen met betrekking tot het gebruik van kwartscomposiet 9
6.3 Vaststellingen met betrekking tot de uitvoering van het gezondheidstoezicht 9
6.4 Vaststellingen buiten de gebruikte checklist 10
6.5 Vaststellingen ten aanzien van externe diensten 11
7. Conclusie en voorstel voor opvolging 11
Bijlage 1: vaststellingen op basis van checklist 13

1. Afkortingen

btw: belasting op de toegevoegde waarde

CBM: collectief beschermingsmiddel

COPD: chronische obstructieve longziekte

EDPB: externe dienst voor preventie en bescherming op het werk

EDTC: externe dienst voor technische controle op de werkplaats

FFP: filtering facepiece

FOD WASO: Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg

IPA: interne preventieadviseur

MANCP: multi annual national control plan

NACE: nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne

NBN: Bureau voor Normalisatie

NOK: niet OK

NVT: niet van toepassing

PBM: persoonlijk beschermingsmiddel

RCS: respirable crystalline silica

RD: regionale directie

RSZ: Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

TWW: Toezicht op het Welzijn op het Werk

2. Context

Kristallijn siliciumdioxide is een zeer abundant mineraal dat aanwezig is in tal van bouwmaterialen. De belangrijkste vormen zijn kwarts, cristobaliet en tridymiet. Blootstelling aan inadembaar kwartsstof (respirable crystalline silica, RCS) is een uitermate belangrijk gezondheidsrisico, dat op termijn kan leiden tot ernstige aandoeningen zoals silicose, COPD en longkanker.

Steenbewerkers of steenhouwers worden blootgesteld aan inadembaar kwartsstof tijdens de bewerking van diverse natuurlijke gesteenten (bv. graniet). Relatief recent werden ook composietgesteenten (“engineered stone”, “artificial stone”, “composite stone”) ontwikkeld die voor een zeer groot percentage uit kwarts kunnen bestaan. Het typevoorbeeld hiervan is kwartscomposiet, dat tot 95% uit kwarts kan bestaan. Bij de bewerking van kwartscomposiet kunnen zeer grote hoeveelheden inadembaar kwartsstof vrijkomen. In verschillende landen werden de laatste jaren uitbraken van silicose beschreven bij werknemers die kwartscomposiet bewerken. Gezondheidsproblemen ontstaan daarbij soms reeds op jonge leeftijd na een korte latentietijd (“geaccelereerde silicose”). Ook in België werden reeds dergelijke uitbraken van silicose gerapporteerd.

Naar aanleiding van dit gegeven, werd in de periode 2020-2023 door de arbeidsinspectie - Toezicht op het Welzijn op het Werk (TWW) een lokale inspectie- en meetcampagne gevoerd, binnen de regionale

directies West- en Oost-Vlaanderen, in samenwerking met het Laboratorium voor Arbeidshygiëne. De resultaten van deze campagnes toonden belangrijke problemen met betrekking tot het welzijn van de werknemers binnen deze sector en hun bescherming tegen de risico's van inadembaar kwartsstof.

Aansluitend op deze campagnes werd besloten om in 2024 een vervolgcampagne te voeren op nationaal niveau. De titel van de campagne werd uitgebreid naar "kwartsstof bij steenbewerkers" in een meer algemene zin, gelet op het feit dat ook de bewerking van natuurlijk voorkomende gesteenten een belangrijke blootstelling aan inadembaar kwartsstof met zich kan meebrengen.

3. Scope en methodologie

De campagne beperkt zich tot werkgevers met NACE 237 (Houwen, bewerken en afwerken van natuursteen).

In het kader van deze nationale campagne werden 80 inspectiebezoeken voorzien binnen het Thematische Handhavingsprogramma van het MANCP: 10 inspectiebezoeken binnen elke regionale directie. De regionale directie kon zelf beslissen welke werkgevers er zouden worden bezocht. Bij voorkeur werd een bezoek gebracht aan werkgevers die met kwartscomposiet werken (bv. op basis van een gekende historiek bij de arbeidsinspectie - TWW of op basis van publieke informatie).

Binnen de regionale directies West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen werd voorzien dat 3 van de 10 inspectiebezoeken zouden worden uitgevoerd bij werkgevers die reeds werden bezocht in de eerdere lokale inspectiecampagne. Er werd daarbij gekozen om een opvolgbezoek te brengen aan:

- Werkgevers waar een overschrijding van de grenswaarde voor beroepsmatige blootstelling aan RCS werd vastgesteld en/of
- Werkgevers die met kwartscomposiet werken en waarbij binnen het kader van de lokale campagne een groot aantal inbreuken werd vastgesteld.

Bij werkgevers die voor een tweede keer bezocht zouden worden, was de opzet om bij herhaalde vaststelling van inbreuken repressief op te treden.

Lijsten met werkgevers die in aanmerking kwamen voor een inspectiebezoek werden bezorgd aan de regionale directies.

Deelnemende inspecteurs werden binnen de regionale directies aangeduid door het directiehoofd. Er waren geen specifieke competenties vereist voor deelname aan de campagne. Alle deelnemende inspecteurs dienden wel te hebben deelgenomen aan een voorafgaande specifieke opleiding voor deze campagne.

De deelnemende inspecteurs werden voorzien van een checklist waarin deze items aan bod komen. De inspecteurs werden tevens voorzien van een toelichting bij deze checklist.

Inspectiebezoeken werden in principe vooraf aangekondigd. De inspecteur had evenwel de vrijheid om, indien dit passend werd geacht, een onaangekondigd bezoek te brengen.

4. Uitgevoerde inspectiebezoeken

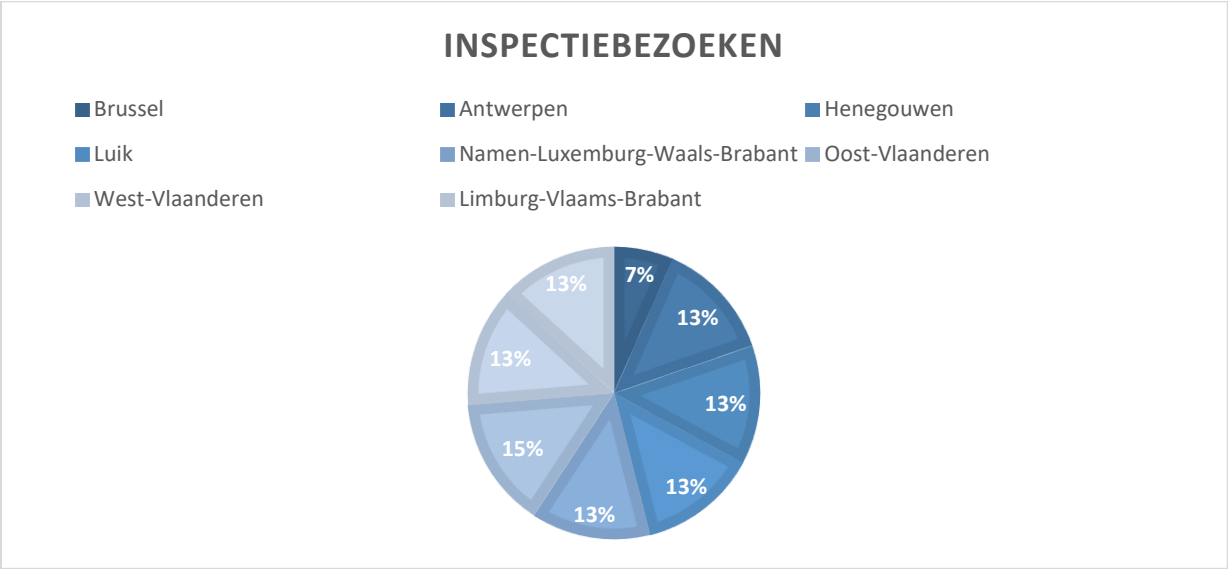

In totaal werden er 76 inspectiebezoeken uitgevoerd.

In de RD Brussel werden 5 inspectiebezoeken waarbij de checklist werd ingevuld, in plaats van de voorziene 10 bezoeken. De redenen hiervoor zijn:

- Er waren op het moment van de campagne slechts 14 werkgevers met NACE 237 (RSZ en/of btw) actief binnen het ambtsgebied van deze directie.
- Bij 8 van deze werkgevers kon bij verder nazicht geen arbeidsplaats teruggevonden worden waar men kan worden blootgesteld aan kwartsstof.
- Bij 1 van deze werkgevers werd een inspectiebezoek uitgevoerd, maar bleken er niet langer activiteiten m.b.t. steenbewerking te zijn. Het bezoek werd hierdoor afgebroken.

In elk van de regionale directies West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen werden 3 van de geplande 10 inspectiebezoeken uitgevoerd bij een selectie van werkgevers die eerder werd bezocht in de lokale campagne kwartscomposiet 2020-2023.

In de RD Oost-Vlaanderen werd een bijkomend inspectiebezoek uitgevoerd bij een werkgever die eerder werd bezocht in de regionale campagne kwartscomposiet 2020-2023. Hier werden dus in totaal 11 inspectiebezoeken uitgevoerd.

Van de 76 bezochte werkgevers behoorden, cf. artikel II.1-2 van de codex:

- 66 (86,8%) tot groep D.
- 9 (11,8%) tot groep C.
- 1 (1,3%) tot groep B.
- 0 tot groep A.

5. Inspectieproducten

5.1. Algemeen

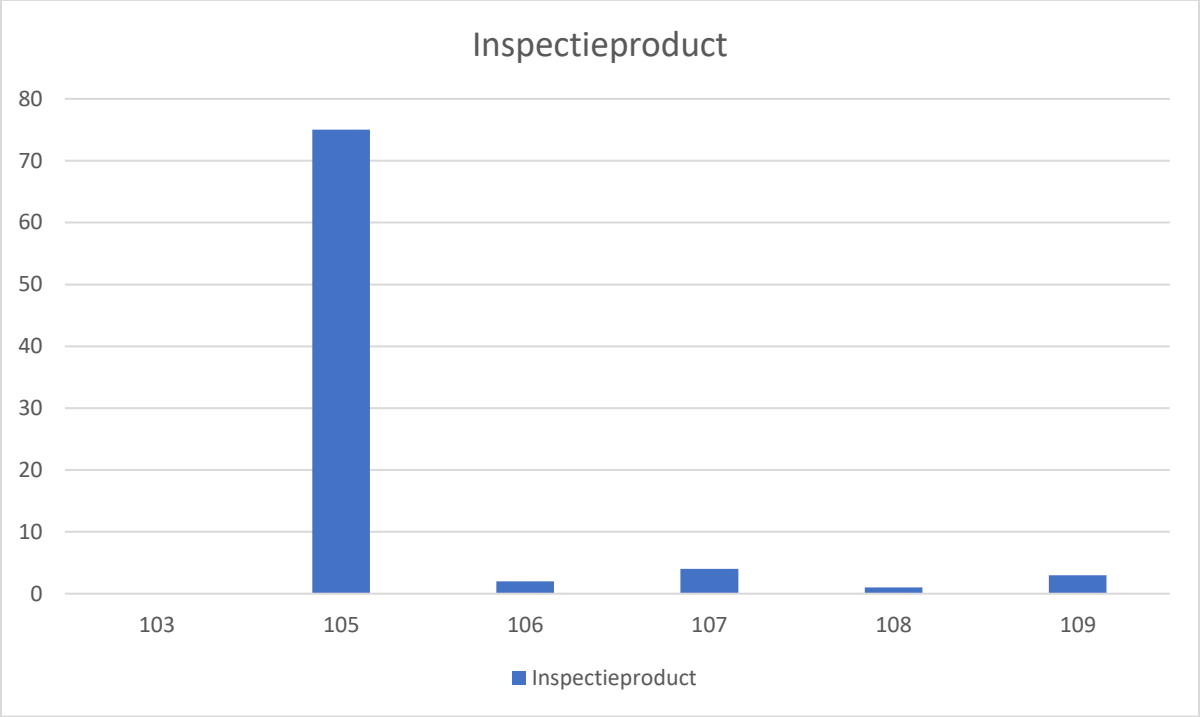

Er werden binnen deze campagne geen inspectieproducten gemaakt die louter bestaan uit corrigerend advies (**103**).

Aan 75 van de 76 (99%) bezochte werkgevers werd een schriftelijke waarschuwing (**105**) gegeven. Deze schriftelijke waarschuwingen kunnen voor bepaalde vaststellingen ook corrigerend advies bevatten, maar bij deze werkgever is er per definitie sprake van overtredingen op de welzijnsreglementering.

Er werd bij 2 van de 76 (1,3%) bezochte werkgevers een maatregel opgelegd (**106**):

- Beroep doen op het advies van de EDPB, het reinigen van de arbeidsplaats (en het verhelpen van verschillende risico's die werden vastgesteld).
- Het "conform brengen" van een heftruck.

Er werd bij 4 van de 76 (4%) bezochte werkgevers een specifiek verbod (**107**) opgelegd. Het betreffen alle verboden om gebruik te maken van onveilige machines, wegens een gebrek aan afscherming van bewegende onderdelen (met name zaagbladen) en/of het overbruggen van veiligheidscontacten.

Bij 1 van de 76 (1,3%) bezochte werkgevers werd een proces-verbaal (**108**) opgesteld. Dit betrof een werkgever die reeds werd bezocht in de eerdere lokale inspectiecampagne. Verscheidene inbreuken inzake de bescherming van werknemers tegen de risico's van inadembaar kwartsstof, evenals veiligheidsrisico's bij de aanwezige machines, werden er bij herhaling vastgesteld.

Bij 3 van de 76 (4%) bezochte werkgevers werden schriftelijk afspraken gemaakt met de werkgever (**109**):

- Rond het onderzoeken of een zaagmachine voldoet aan de minimumvoorschriften, in samenwerking met de externe dienst voor preventie en bescherming, en het terugkoppelen van de resultaten daarvan.

- Rond het uitvoeren van een risicoanalyse ”droge afwerking” in een geplande nieuwbouw.
- Rond het uitvoeren van een specifieke risicoanalyse met betrekking tot het transport van karren en rond het aftoetsen van de betrokken arbeidsmiddelen aan de minimumvoorschriften die erop van toepassing zijn.

5.2 Eerder bezochte werkgevers

Voor 6 van de 7 bezochte werkgevers die reeds eerder werden bezocht tijdens de lokale inspectiecampagne, werd een schriftelijke waarschuwing opgesteld.

Waar een tweede schriftelijke waarschuwing werd opgesteld, kon gewoonlijk worden vastgesteld dat er zich nog problemen stellen met betrekking tot de blootstelling aan inadembaar kwartsstof, maar dat de werkgever na de eerste schriftelijke waarschuwing duidelijk inspanningen heeft geleverd (bijvoorbeeld het uitgevoerd hebben van metingen en het geïnvesteerd hebben in nieuwe machines).

Voor 1 van de 7 opnieuw bezochte werknemers werd echter een maatregel opgelegd, alsook een specifiek verbod, en werd een proces-verbaal opgesteld.

6. Vaststellingen

6.1 Vaststellingen op basis van checklist:

Een algemeen overzicht van de vaststellingen die werden gedaan op basis van checklist, kan teruggevonden worden in Bijlage 1.

De 5 meest frequent vastgestelde problemen (op basis van % NOK) zijn:

1. Het niet uitgevoerd hebben van een adequate risicoanalyse inzake de blootstelling aan RCS (97,4%) (checklist vraag 2).

   Bij de eerder uitgevoerde lokale campagne werd dit probleem vastgesteld bij 91,9% van de uitgevoerde inspectiebezoeken.

2. Het niet uitgevoerd hebben van metingen van de blootstelling aan RCS (88,2%) (checklist vraag 4).

   Bij de eerder uitgevoerde lokale campagne werd dit probleem vastgesteld bij 83,8% van de uitgevoerde inspectiebezoeken. Dit werd destijds beschouwd als een onderschatting.

3. Het niet kunnen voorleggen van schriftelijke resultaten van periodieke controles van de gebruikte arbeidsmiddelen, ten einde te garanderen dat de veiligheids- en gezondheidsvoorschriften worden nageleefd (77,6%) (checklist vraag 14).

   Dit onderwerp werd niet specifiek bevraagd tijdens de eerder uitgevoerde lokale campagne.

4. Het niet verstrekken van een adequate opleiding en instructies aan werknemers met betrekking tot hun blootstelling aan RCS (75%) (checklist vraag 9).

   Bij de eerder uitgevoerde lokale campagne werd dit probleem vastgesteld bij 83,8% van de uitgevoerde inspectiebezoeken.

5. Het niet kunnen voorleggen van schriftelijke resultaten van periodieke controles van de gebruikte collectieve beschermingsmiddelen tegen de blootstelling aan RCS (72,4%) (checklist vraag 15).

Bij de eerder uitgevoerde lokale campagne werd het ontbreken van een systematische controle en onderhoud bij CBM en/of PBM vastgesteld bij 59,5% van de uitgevoerde inspectiebezoeken.

Als we specifiek kijken naar de 7 werkgevers die reeds werden bezocht tijdens de regionale inspectiecampagne, zien we m.b.t. de meest frequent vastgestelde problemen hierboven beschreven:

1. Bij 4/7 opnieuw bezochte werkgevers kon nog steeds geen naar behoren gedocumenteerde risicoanalyse inzake chemische agentia worden voorgelegd. Bij 2/7 kon een risicoanalyse worden voorgelegd, maar werden niet alle noodzakelijke aspecten in rekening gebracht. Bij 1/7 kon een risicoanalyse worden voorgelegd, maar werd er niet samengewerkt met de EDPB terwijl dit noodzakelijk was (checklist vraag 2).

2. Bij 3/7 opnieuw bezochte werkgevers werd de blootstelling aan RCS nog steeds niet beoordeeld door het uitvoeren van metingen, noch kon de werkgever op basis van andere evaluatiemethoden aantonen dat de blootstelling voldoende werd beoordeeld. Bij 3/7 werden metingen uitgevoerd, maar niet conform de regels van NBN 689:2018 (er moeten nog bijkomende metingen worden uitgevoerd). Bij 1/7 werkgevers werd door de inspecteur wel vastgesteld dat er op een correcte manier metingen worden uitgevoerd (checklist vraag 4).

3. Bij 6/7 opnieuw bezochte werkgevers konden geen schriftelijke resultaten van periodieke controles van de gebruikte arbeidsmiddelen worden voorgelegd (checklist vraag 14).

4. Bij 5/7 opnieuw bezochte werkgevers stelde de inspecteur vast dat de werknemers nog steeds geen adequate opleiding en instructies hebben gekregen rond hun blootstelling aan RCS (voor 1 hiervan achtte de inspecteur het op basis van de vastgestelde situatie passend om een corrigerend advies te geven) (checklist vraag 9).

5. Bij 4/7 opnieuw bezochte werkgevers konden geen schriftelijke resultaten van periodieke controles van de gebruikte collectieve beschermingsmiddelen tegen de blootstelling aan RCS worden voorgelegd (voor 2 hiervan achtte de inspecteur het op basis van de vastgestelde situatie passend een corrigerend advies te geven) (checklist vraag 15).

Bij de eerder uitgevoerde lokale campagne, werden tevens (onder meer) volgende aandachtspunten naar voor gebracht:

- Er werden onvoldoende technische maatregelen genomen om de blootstelling aan RCS maximaal te beperken (met name het gebruik van bronafzuiging en/of watertoevoer) (destijds vastgesteld bij 32,4% van de bezochte werkgevers).

  In deze campagne werd dit probleem vastgesteld bij 25% van de bezochte werkgevers (en bij 3 van de 7 opnieuw bezochte werkgevers) (checklist vraag 18).

- Er was in de lokale campagne vaak (67,6%) zichtbaar stof op de arbeidsplaats aanwezig. Dit is moeilijk om volledig te vermijden.

  Bij deze campagne werd bij 43,4% van de inspectiebezoeken (en bij 3/7 opnieuw bezochte werkgevers) vastgesteld dat neergeslagen stof onvoldoende verwijderd wordt. Bij 21,1% van de bezoeken werd door de sociaal inspecteur genoteerd dat er grote hoeveelheden neergeslagen stof op de arbeidsplaats aanwezig waren (checklist vraag 22). Met name deze laatste vaststelling kan een indicatie zijn voor het ernstig tekortschieten van de collectieve bescherming tegen de blootstelling aan RCS (nota bene: cf. hierboven wordt de goede werking hiervan vaak niet gecontroleerd). Bij 31,6% van de bezoeken (en bij 2/7 van de opnieuw bezochte werkgevers) werd overigens vastgesteld dat er geen of onvoldoende geschikt

materiaal aanwezig is om neergeslagen stof te verwijderen (checklist vraag 23). Nog vaak wordt vastgesteld dat dit gebeurt met veegborstels of perslucht.

- In de regionale campagne werd bij 43.2% van de inspectiebezoeken vastgesteld dat er geen geschikte werkkledij wordt voorzien. Bij 54,4% van de inspectiebezoeken waren er op de arbeidsplaats geen douches ter beschikking.

  Bij deze campagne werden vergelijkbare vaststellingen gedaan: bij 50% van de inspectiebezoeken (en bij 4/7 van de opnieuw bezochte werkgevers) werd onvoldoende beschermende kledij voorzien (checklist vraag 25). Bij 47,4% van de inspectiebezoeken (en bij 3/7 van de opnieuw bezochte werkgevers) waren er geen of onvoldoende douches aanwezig (checklist vraag 26).

- In de regionale campagne werd frequent vastgesteld dat er geen aankoopprocedure wordt gevolgd bij het aankopen van PBM.

  Bij deze campagne werd bij twee derden (68,4%) van de werkgevers vastgesteld dat de gekozen ademhalingsbescherming niet op een correcte manier voorafgaand werd beoordeeld (checklist vraag 11). Een dergelijke beoordeling zou onder meer moeten toelaten om rekening te houden met de duurtijd van de taak die moet worden verricht en met de vereisten met betrekking tot ergonomie en comfort van de drager. Bij een even groot aandeel (69,7%) worden de werknemers overigens niet opgeleid om de ademhalingsbescherming correct te gebruiken (checklist vraag 13). Er wordt dan ook frequent (38,2%) tijdens het inspectiebezoek vastgesteld dat dit niet correct gebeurt (checklist vraag 19).

6.2 Vaststellingen met betrekking tot het gebruik van kwartscomposiet

Er wordt bij 53 (69,7%) bezoeken vastgesteld dat er enigszins met kwartscomposiet wordt gewerkt (checklist vraag 3).

In lijn met de bevindingen uit de lokale inspectiecampagne, werd vastgesteld dat kwartscomposiet eerder in wisselende (bijvoorbeeld “sporadisch” of “een keer per week”) en beperkte (gewoonlijk 5-10% van de totale productie) mate wordt gebruikt.

6.3 Vaststellingen met betrekking tot de uitvoering van het gezondheidstoezicht

Bij 11 (14,5%) bezoeken waren er argumenten om aan te nemen dat de werknemers aan een grote cumulatieve dosis inadembaar kwartsstof werden blootgesteld (checklist vraag 27).

Op deze vraag werd gevraagd om “ja” te antwoorden, als er tijdens het inspectiebezoek een van de volgende situaties wordt vastgesteld (de situatie is uiteraard steeds in concreto te beoordelen door de inspecteur):

- Er bestaan meetresultaten die tonen dat de grenswaarde voor beroepsmatige blootstelling aan RCS wordt overschreden.
- Er zijn werkposten waar uitsluitend of hoofdzakelijk kwartscomposiet wordt bewerkt, of er zijn werkposten waar men frequent (>25%) droge bewerkingen uitvoert op composietsteen, of waar men zich frequent (>25%) in de nabijheid van dergelijke werkposten bevindt.
- Er zijn grote hoeveelheden neergeslagen stof aanwezig op de arbeidsplaats.
- Er zijn werknemers op een werkpost afwerking die tijdens het inspectiebezoek duidelijk niet of verkeerd gebruik maken van ademhalingsbescherming.

Tevens werd gevraagd om in dat geval op de checklist te noteren wat er werd vastgesteld. Ter illustratie, enkele situaties die werden beschreven:

- Werknemers die geen ademhalingsbescherming gebruiken, in combinatie met (weliswaar zelden) de droge bewerking van kwartscomposiet en het reinigen van de werkplaats met borstels.
- Er was een meetrapport dat aantoonde dat de grenswaarde voor blootstelling aan RCS werd overschreden.
- Grote hoeveelheden neergeslagen stof, in combinatie met het gebruik van veegborstels en perslucht; het niet dragen van ademhalingsbescherming.
- Een werknemer en de zaakvoerder zelf zaten volledig onder het stof op het moment van het bezoek.

Slechts 63,1% van de bezochte werkgevers was in staat om een lijst van veiligheidsfuncties, functies met verhoogde waakzaamheid en activiteiten met welbepaald risico voor te leggen. Opvallend is dat bij 11,8% van de inspectiebezoeken werd vastgesteld dat men deze lijst wel kon voorleggen, maar dat het risico inadembaar kwartsstof hierin niet vermeld werd (checklist vraag 5).

Bij de werkgevers die dan toch een lijst kunnen voorleggen, is er in ongeveer de helft van de gevallen (47,4%) geen advies van de preventieadviseur-arbeidsarts in de vorm van een verslag, op grond van de resultaten van de permanente risicoanalyse, zoals de reglementering het vraagt (checklist vraag 6).

Bij ongeveer de helft (47,4%) van de werkgevers was er geen spoor van een naamlijst van werknemers die belast zijn met werkzaamheden waarbij er zich een blootstelling aan kankerverwekkende, mutagene of reprotoxische agentia of agentia met hormoonontregelende eigenschappen kan voordoen, met vermelding van de blootstelling die zij hebben ondergaan (checklist vraag 7).

Bij een kleiner aandeel van bezochte werkgevers (nog steeds 26,3%) was men niet in staat de formulieren voor de gezondheidsbeoordeling voor te leggen (checklist vraag 8).

6.4 Vaststellingen buiten de gebruikte checklist

De inspecteur had ook de mogelijkheid om vaststellingen te doen die geen deel uitmaken van de checklist voor deze campagne. Deze vaststellingen vallen buiten de scope van deze campagne.

Enkele vaststellingen die meermaals werden gedaan, hebben betrekking op de veiligheid van ter beschikking gestelde arbeidsmiddelen. Ter illustratie, enkele voorbeelden:

- Het verslag van het periodiek onderzoek door een externe dienst voor technische controle (EDTC) van een hef- of hijstoestel kon niet worden voorgelegd.
- Diverse hef- en hijstoebehoren (kettingen, lengen,..) werden niet aangeboden aan de EDTC n.a.v. de periodieke onderzoeken.
- Bewegende delen van een (of meerdere) arbeidsmiddelen zijn onvoldoende afgeschermd, waardoor het arbeidsmiddel niet voldoet niet aan de minimumvoorschriften bedoeld in de artikelen IV.2-2 en IV.2-12 en bijlage IV.2-2 van de Codex over het Welzijn op het werk.
- De werkgever bezit geen verslag vóór indienststelling van de machines, installaties, gemechaniseerde werktuigen.

Cf. hierboven werden tijdens de campagne verschillende specifieke verboden opgelegd om gebruik te maken van onveilige arbeidsmiddelen. Dit was een gegeven dat ook naar voor kwam in de lokale inspectiecampagne.

6.5 Vaststellingen ten aanzien van externe diensten

Er werden naar aanleiding van deze campagne vier dossiers geopend ten aanzien van een externe dienst voor preventie en bescherming. Deze gaven aanleiding tot 4 schriftelijke waarschuwingen. Volgende inbreuken werden vastgesteld:

- Het door de externe dienst verstrekte beleidsadvies maakt geen melding van de risico's van inadembaar kristallijn siliciumdioxide, terwijl deze risico's wel degelijk aanwezig zijn binnen de onderneming. (3 keer vastgesteld).
- Er bestond geen beleidsadvies (1 keer vastgesteld).
- Het gezondheidstoezicht bij werknemers blootgesteld aan inadembaar kwartsstof verloopt niet correct (gezondheidsbeoordeling uitgevoerd door verpleegkundige i.p.v. preventieadviseur-arbeidsarts) (1 keer vastgesteld).
- Het verslag van het bedrijfsbezoek bevat foute of misleidende vaststellingen (2 keer vastgesteld).

7. Conclusie en voorstel voor opvolging

De aandachtspunten die reeds naar voor kwamen uit de lokale inspectiecampagne, blijven onverminderd van belang. Hiervoor wordt verwezen naar het verslag van deze campagne, dat intussen gepubliceerd werd op de website van FOD WASO.

Een selectie van werkgevers die werden bezocht in de lokale campagne, kreeg een opvolgbezoek in deze nationale campagne. Daar werd over het algemeen vastgesteld dat er zich nog steeds problemen stellen met betrekking tot de blootstelling aan inadembaar kwartsstof, doch dat er significante inspanningen werden geleverd na een eerste schriftelijke waarschuwing.

Verder:

- Het blijft een probleem binnen de sector dat de risico's van blootstelling aan inadembaar kwartsstof, nota bene een carcinogeen agens en de oorzaak van verschillende belangrijke beroepsziekten, niet op een adequate manier beoordeeld worden.
- Het blijft een probleem dat een grote meerderheid van de betrokken werknemers hierover niet de opleiding, informatie en instructies ontvangen die zij zouden moeten krijgen.
- Hoewel minder frequent door de inspecteur werd vastgesteld dat er onvoldoende technische maatregelen worden genomen om de blootstelling aan RCS te beperken (weliswaar nog steeds bij 25% van de inspectiebezoeken), blijkt dat bij de grote meerderheid van bezochte werkgevers de goede werking van de gebruikte arbeidsmiddelen en collectieve beschermingsmiddelen niet of onvoldoende wordt gecontroleerd.

  Een aandachtspunt dat reeds in het verslag van de lokale campagne werd beschreven, namelijk het gebruik van open afzuigwanden als collectief beschermingsmiddel, blijft relevant. Vaak zijn deze afzuigwanden, die gewoonlijk ingezet worden op de werkposten "eindafwerking", niet geschikt voor de te voorkomen risico's. Dit is met name het geval wanneer tijdens bewerkingen stof verspreid wordt in verschillende richtingen, of wanneer de werknemer zich rond de

werktafel moet verplaatsen bij het uitvoeren van bewerkingen. Het komt daarnaast voor dat werktafels verkeerd gepositioneerd worden (onnodig op afstand of haaks tegenover de afzuigwand), of dat er materiaal tussen het werkstuk en de afzuigwand staat, waardoor de goede werking ervan belemmerd wordt. Periodieke controles op het goed functioneren van dergelijke afzuigwanden (bv. door middel van luchtsnelheidsmetingen) en het zorgvuldig opvolgen van de instructies van de fabrikant zijn absoluut noodzakelijk.

- Het blijft een probleem binnen de sector dat, als men ademhalingsbescherming ter beschikking stelt (in praktijk nagenoeg uitsluitend FFP-maskers), dit gebeurt zonder een voorafgaande evaluatie of deze ademhalingsbescherming wel passend is voor de taak die moet worden uitgevoerd, alsook of deze wel geschikt en niet te belastend is voor de werknemer die ze moet gebruiken.
- Bij iets minder dan de helft van de inspectiebezoeken wordt vastgesteld dat neergeslagen stof onvoldoende wordt verwijderd. Bij ongeveer een derde van de inspectiebezoeken is er eenvoudigweg geen of onvoldoende geschikt materiaal aanwezig om dit te doen. Nog regelmatig stellen wij vast dat er wordt gebruik gemaakt van veegborstels en/of perslucht.

Een aantal mogelijkheden voor de verdere opvolging van deze campagnes, zijn:

- Bij werkgevers waar er argumenten zijn om te vermoeden dat werknemers werden blootgesteld aan een grote cumulatieve dosis inadembaar kwartsstof, kan men in overleg met de preventieadviseur-arbeidsarts nagaan of het huidige gezondheidstoezicht passend is.
- De inhoud van het beleidsadvies en de concrete invulling van het gezondheidstoezicht binnen deze sector kan worden opgevolgd bij de betrokken externe diensten.
- Bijkomende bezoeken aan fabrikanten of grote verdelers van kwartscomposiet zijn wellicht zinvol, mogelijks worden hier werkposten aangetroffen waar wel uitsluitend of hoofdzakelijk kwartscomposiet wordt bewerkt.
- Er werden binnen het kader van deze campagne geen inspecties uitgevoerd bij installateurs die werkbladen bij klanten gaan installeren. Daar valt ook een significante blootstelling te verwachten: eventuele aanpassingen moeten gebeuren met handgereedschap, wellicht zonder watersuppressie. In de eerdere lokale campagne werd soms vastgesteld dat men de uitsparingen in werkbladen niet helemaal uitslijpt en dit overlaat aan de werknemers van de plaatsingsdienst, om breuken tijdens transport zoveel mogelijk te vermijden. De toegang van sociaal inspecteurs tot bewoonde ruimten is evenwel beperkt, gelet op art. 24 van het Sociaal Strafwetboek.
- Algemeen is er een bijkomende nood aan sensibilisatie en informatie voor werkgevers binnen deze sector rond de gevaren van inadembaar kwartsstof en het minimaliseren van de blootstelling tot een zo laag als technisch mogelijk niveau (hetzelfde geldt voor stofblootstelling in het algemeen). Dit kan op het niveau van de sectororganisaties gebeuren.

Bijlage 1: vaststellingen op basis van checklist

	Vraag Checklist	# vastgesteld (absoluut)	# vastgesteld (%)	toepasselijk artikel (codex welzijn op het werk)
1	**Bij de werkgever die behoort tot groep C of D, die in zijn interne dienst niet beschikt over een IPA niveau I of II: kan een beleidsadvies voorgelegd worden dat de risico's van inadembaar kristallijn siliciumdioxide (RCS) vermeldt?**			
	OK	18	23,7%	
	NOK (totaal)	52	68,4%	
	NOK: Het beleidsadvies van de EDPB kon niet voorgelegd worden.	***23***	***30,3%***	II.3-58
	NOK: Er kon een beleidsadvies worden voorgelegd, maar de inhoud van dit beleidsadvies volstaat niet (geen vermelding inadembaar kwartsstof).*	***29***	***38,2%***	II.3-56
	NVT	6	7,9%	
2	**Werd een adequate risicoanalyse uitgevoerd inzake de blootstelling aan RCS, in samenwerking met een interne preventieadviseur niveau I of II of met de EDPB?**			
	OK	2	2,6%	
	NOK (totaal)	74	97,4%	
	NOK: De werkgever kon geen gedocumenteerde risicoanalyse voorleggen.	***62***	***81,6%***	VI.1-7
	NOK: De werkgever kon een risicoanalyse voorleggen, MAAR:	***12***	***15,8%***	
	Deze was onvoldoende gedocumenteerd.	***2***	***2,6%***	VI.1-7
	De inhoud volstond niet.	***5***	***6,6%***	VI.1-6
	Er werd niet samengewerkt met de EDPB terwijl er geen IPA is met minstens een aanvullende vorming van niveau I of II.	***2***	***2,6%***	II.1-10
	Combinatie van bovenstaande	***3***	***3,9%***	VI.1-6, VI.1-7, II.1-10
3	**Wordt er op deze arbeidsplaats met composietsteen gewerkt?**			
	Ja	53	69,7%	
	Nee	23	30,3%	

	Vraag Checklist	# vastgesteld (absoluut)	# vastgesteld (%)	toepasselijk artikel (codex welzijn op het werk)
4	**Heeft de werkgever metingen uitgevoerd van de blootstelling aan RCS?**			
	OK	5	6,6%	
	NOK (totaal)	67	88,2%	
	NOK: De blootstelling aan inadembaar kwartsstof werd niet beoordeeld door het uitvoeren van metingen, noch kon de werkgever op basis van andere evaluatiemethoden aantonen dat de blootstelling voldoende werd beoordeeld en onder controle is.	***60***	***78,9%***	VI.1-18
	NOK: Er werden metingen uitgevoerd van de blootstelling aan inadembaar kwartsstof, maar daarbij werd geen meetstrategie gevolgd conform de regels van de norm NBN EN 689:2018.	***7***	***9,2%***	VI.1-18
	NVT	4	5,3%	
5	**Kan m.b.t. het gezondheidstoezicht de lijst met de veiligheidsfuncties, functies met verhoogde waakzaamheid en activiteiten met welbepaald risico voorgelegd worden?**			
	OK	39	51,3%	
	NOK (totaal)	37	48,7%	
	NOK: De werkgever kan geen lijst met veiligheidsfuncties, functies met verhoogde waakzaamheid en activiteiten met welbepaald risico voorleggen.	***28***	***36,8%***	I.4-5
	NOK: De werkgever kan een lijst met veiligheidsfuncties, functies met verhoogde waakzaamheid en activiteiten met welbepaald risico voorleggen, maar deze lijst is onvolledig. Het risico inadembaar kwartsstof wordt geenszins vermeld.	***9***	***11,8%***	I.4-5
6	**Werd inzake deze lijst een advies gegeven door de preventieadviseur-arbeidsarts, op grond van de resultaten van de permanente risicoanalyse en onder de vorm van een schriftelijk verslag?**			
	OK	13	17,1%	
	NOK (totaal)	36	47,4%	
	NOK: De werkgever bezorgde de lijst met de veiligheidsfuncties, functies met verhoogde waakzaamheid en activiteiten met welbepaald risico niet aan de preventieadviseur-arbeidsarts, met het oog op ontvangen van een advies onder de vorm van een schriftelijk verslag.	***23***	***30,3%***	I.4-6
	NOK: De werkgever bezorgde de lijst met de veiligheidsfuncties, functies met verhoogde waakzaamheid en activiteiten met welbepaald risico aan de preventieadviseur-arbeidsarts, met het oog op ontvangen van een advies onder de vorm van een schriftelijk verslag, maar een dergelijk verslag kon niet voorgelegd worden.*	***13***	***17,1%***	I.4-6
	NVT (er bestond geen lijst, zie item 5)	27	35,5%	

Vraag Checklist		# vastgesteld (absoluut)	# vastgesteld (%)	toepasselijk artikel (codex welzijn op het werk)
7	**Kan de werkgever een naamlijst voorleggen van werknemers die belast zijn met werkzaamheden waarbij er zich een blootstelling aan kankerverwekkende, mutagene of reprotoxische agentia of agentia met hormoonontregelende eigenschappen kan voordoen?**			
	OK	40	52,6%	
	NOK	36	47,4%	VI.2-12, §3
8	**Kunnen de formulieren van het gezondheidstoezicht voorgelegd worden?**			
	OK	54	71,1%	
	NOK	20	26,3%	I.4-52
	NVT	2	2,6%	
9	**Hebben de werknemers een adequate opleiding en instructies gekregen rond de blootstelling aan RCS, conform artikel VI.2-12 van de Codex?**			
	OK	15	19,7%	
	NOK	57	75,0%	VI.2-12, §1
	NVT	4	5,3%	
10	**Werd de hiërarchische lijn voldoende opgeleid rond het beleid inzake de blootstelling aan RCS en de taken als lid van de hiërarchische lijn?**			
	OK	4	5,3%	
	NOK	28	36,8%	I.2-21
	NVT	44	57,9%	
11	**Heeft de werkgever de gekozen ademhalingsbescherming op een correcte manier voorafgaand beoordeeld?**			
	OK	21	27,6%	
	NOK	52	68,4%	IX.2-10
	NVT	3	3,9%	
12	**Beschikken de werknemers over voldoende informatie en instructies betreffende de gekozen ademhalingsbescherming tegen de blootstelling aan RCS?**			
	OK	19	25,0%	
	NOK	52	68,4%	IX.2-23
	NVT	5	6,6%	

Vraag Checklist		# vastgesteld (absoluut)	# vastgesteld (%)	toepasselijk artikel (codex welzijn op het werk)
13	**Hebben de werknemers een adequate opleiding gekregen rond het gebruik van de ademhalingsbescherming tegen de blootstelling aan RCS?**			
	OK	19	25,0%	
	NOK	53	69,7%	IX.2-24
	NVT	4	5,3%	
14	**Kunnen er voor de arbeidsmiddelen die RCS genereren schriftelijke resultaten worden voorgelegd van periodieke controles, die worden uitgevoerd om te garanderen dat de veiligheids- en gezondheidsvoorschriften worden nageleefd?**			
	OK	10	13,2%	
	NOK	59	77,6%	IV.2-14
	NVT	7	9,2%	
15	**Kunnen er voor de CBM tegen de blootstelling aan RCS schriftelijke resultaten worden voorgelegd van periodieke controles, overeenkomstig de instructies van de fabrikant?**			
	OK	12	15,8%	
	NOK	55	72,4%	IX.1-19
	NVT	9	11,8%	
16	**Voeren de leden van de hiërarchische lijn, elk binnen hun bevoegdheid en op hun niveau, het beleid van de werkgever uit met betrekking tot het risico RCS?**			
	OK	13	17,1%	
	NOK	16	21,1%	I.2-11
	NVT	47	61,8%	
17	**Beschikken de werknemers over voldoende schriftelijke instructies inzake de werking, gebruikswijze, inspectie en het onderhoud van de ter beschikking gestelde arbeidsmiddelen?**			
	OK	22	28,9%	
	NOK	51	67,1%	IV.2-5
	NVT	3	3,9%	
18	**Worden er voldoende technische maatregelen genomen om de vrijstelling van RCS te beperken tot een zo laag mogelijk niveau als technisch uitvoerbaar is?**			
	OK	53	69,7%	
	NOK	19	25,0%	VI.2-4, 3°
	NVT	4	5,3%	

	Vraag Checklist	# vastgesteld (absoluut)	# vastgesteld (%)	toepasselijk artikel (codex welzijn op het werk)
19	**Wordt de gekozen ademhalingsbescherming tegen een blootstelling aan RCS correct gebruikt?**			
	OK	27	35,5%	
	NOK (totaal)	33	43,4%	
	NOK: De beschikbare ademhalingsbescherming tegen een blootstelling aan inadembaar kwartsstof wordt niet correct gebruikt.	***29***	***38,2%***	IX.2-17
	NOK: Er wordt geen/onvoldoende ademhalingsbescherming tegen de blootstelling aan inadembaar kwartsstof ter beschikking gesteld.	***4***	***5,3%***	IX.2-6
	NVT	16	21,1%	
20	**Wordt de ademhalingsbescherming tegen de blootstelling aan RCS voldoende onderhouden en tijdig vervangen, conform de aanwijzingen bepaald in de gebruiksaanwijzing van de fabrikant?**			
	OK	40	52,6%	
	NOK	28	36,8%	IX.2-20
	NVT	8	10,5%	
21	**Worden de aanwezige CBM tegen een blootstelling aan RCS correct gebruikt?**			
	OK	46	60,5%	
	NOK	17	22,4%	IX.1-16
	NVT	13	17,1%	
22	**Wordt neergeslagen stof voldoende verwijderd?**			
	OK	40	52,6%	
	NOK (totaal)	33	43,4%	VI.2-5, 8°
	NOK: De arbeidsplaats wordt onvoldoende gereinigd. Neergeslagen stof, vrijgekomen tijdens de bewerking van kwartshoudende materialen, wordt onvoldoende verwijderd.	***17***	***22,4%***	
	NOK: De arbeidsplaats wordt onvoldoende gereinigd. Neergeslagen stof, vrijgekomen tijdens de bewerking van kwartshoudende materialen, wordt onvoldoende verwijderd. Er zijn grote hoeveelheden neergeslagen stof op de arbeidsplaats aanwezig.	***16***	***21,1%***	
	NVT	3	3,9%	
23	**Is er geschikt materiaal aanwezig om neergeslagen stof te verwijderen?**			
	OK	50	65,8%	
	NOK	24	31,6%	VI.2-5, 13°
	NVT	2	2,6%	

Vraag Checklist		# vastgesteld (absoluut)	# vastgesteld (%)	toepasselijk artikel (codex welzijn op het werk)
24	**Worden plaatsen waar RCS vrijkomt indien mogelijk gescheiden van plaatsen waar geen stof is?**			
	OK	42	55,3%	
	NOK	27	35,5%	VI.2-5, 2° en 3°
	NVT	7	9,2%	
25	**Gebruiken de werknemers geschikte kledij?**			
	OK	34	44,7%	
	NOK	38	50,0%	IX.2-6
	NVT	4	5,3%	
26	**Zijn er voldoende douches ter beschikking?**			
	OK	38	50,0%	
	NOK	36	47,4%	VI.2-9, 3°
	NVT	2	2,6%	
27	**Zijn er argumenten om te vermoeden dat werknemers blootgesteld werden aan een grote cumulatieve dosis inadembaar kwartsstof?**			
	Ja	11	14,5%	
	Nee	65	85,5%	